

Meddelande till studerande och lärare i livsåskådningskunskap

Det digitala studentexamensprovet i livsåskådningskunskap

Från och med hösten 2017 avläggs studentexamensprovet i livsåskådningskunskap i en digital miljö. Avsikten med det digitala provet är att mäta examinandens mognad och hur väl examinanden uppnår målen enligt grunderna för läroplanen, på samma sätt som för provet i pappersform.

Grunderna för gymnasiets läroplan innehåller mycket mångsidiga mål för studierna i livsåskådningskunskap. Ett prov som avläggs inom ramarna för en viss tidsfrist på en viss plats, såsom studentexamen, kan inte mäta hur väl alla mål för studierna uppnås. Det digitala studentexamensprovet skapar dock nya möjligheter att sammanställa mer mångsidiga uppgifter och således också mäta kunskaperna i livsåskådningskunskap på ett bredare plan än förut. I provet är det möjligt att använda audiovisuellt material och mer omfattande material, som inte har kunnat inkluderas i det traditionella pappersprovet. Dessa möjligheter förskjuter småningom fokus för provet mot tolkning, förståelse, processning och tillämpning av material.

Det digitala provets struktur

Det digitala studentexamensprovet i livsåskådningskunskap består av nio uppgifter av vilka högst fem ska besvaras. Provet omfattar två delar. Del I består av sex uppgifter, och examinanden kan besvara tre, fyra eller fem av dem. Del II består av tre uppgifter, och examinanden kan besvara högst två av dem. Uppgifterna i del I bedöms med 0–20 poäng och uppgifterna i del II med 0–30 poäng. Det maximala poängtalet i provet är 120. Examinanden kan nå maximala poäng genom att välja tre uppgifter ur del I och två uppgifter ur del II. Uppgifterna kan vara uppdelade i flera moment. I sådana fall anges de maximala poängtalerna för varje moment separat, och de olika momenten bedöms också separat. Uppgifterna i del II är alltid uppdelade i minst två moment.

Det digitala provets struktur varierar mellan de olika läroämnena. I provet i livsåskådningskunskap har målet varit att maximera valfriheten inom de ramar provets struktur erbjuder. Därför finns det inte en enda obligatorisk uppgift i provet. En orsak till valet av denna lösning är att det i grunderna för läroplanen från år 2015 finns rätt många kurser i livsåskådningskunskap, men bara två av kurserna är obligatoriska.

Uppgifterna i det digitala studentexamensprovet i livsåskådningskunskap

Uppgifterna i studentexamensprovet i livsåskådningskunskap är även i fortsättningen produktiva uppgifter. Bakom de olika uppgiftstyperna i det digitala studentexamensprovet ligger Krathwohls och Andersons variant av Blooms taxonomi. Den styr uppgifternas svårighetsgrad vid utarbetandet av uppgifter. Ur examinandens och lärarens synvinkel är det i detta sammanhang väsentligt att fästa uppmärksamhet vid de verb som används i anvisningarna för uppgiften. Om till exempel termerna tolka, granska, specificera, jämför, fundera eller utvärdera har använts i anvisningarna för uppgiften, förutsätts det att examinanden i viss mån tänker på olika sätt i sitt svar. Olika uppgifter är alltså sammankopplade med kognitiva processer på olika nivåer, till exempel att beskriva, analysera, tillämpa och utvärdera. Provgifterna kan ha flera delar. Då mäter ofta olika delar tankefärdigheter på olika nivåer.

Provet i livsåskådningskunskap innehåller tillsvidare inga flervalsuppgifter, men i takt med att den digitala plattformen utvecklas blir också nya uppgiftstyper möjliga. Den digitala miljön erbjuder nya möjligheter i provet. Av dessa torde den viktigaste vara en mångsidigare användning av multimedialt material. Vid sidan av text, tecknade serier och andra bilder samt grafiska

framställningar och tabeller kan materialet för uppgifterna också inkludera ljudinspelningar och videoklipp. Uppgifterna i livsåskådningskunskap har i hög grad utarbetats enligt samma principer som uppgifterna i studentexamensprovet i filosofi, som redan på hösten kunde avläggas elektroniskt. Således kan de elektroniska studentexamensproven i filosofi ge en fingervisning om proven i livsåskådningskunskap.

Den nya miljön möjliggör uppgifter som kräver att examinandena tolkar, kombinerar och jämför mer omfattande material än de material som ingick i provet i pappersform. Specificeringen och utvärderingen av materialet grundar sig emellertid fortfarande på de färdigheter som nämns i målen för livsåskådningskunskapen och den allmänbildande gymnasieutbildningen. Inga särskilda färdigheter i att analysera filmer eller musikvideor behövs, precis som det inte heller behövdes färdigheter i att analysera serier eller fotografier eller olika textgenrer i proven i pappersform. Dessa färdigheter är onekligen till nytta och deras betydelse ökar i takt med att materialet blir mångsidigare och viktigare, men inga sådana specialfärdigheter förutsätts ens för att åstadkomma utmärkta svar.

Uppgiftsdelarna indelas i två kategorier. Om en del ger 10 poäng eller mer, bedöms den som ett essäsvår. Om en del ger mindre än 10 poäng, är den inte nödvändigtvis en fullvärdig essä. Då kan även ett mer kortfattat svar, där en enhetlig text eller övertygande motiveringar inte har en central roll, ge utmärkta poäng. I sådana fall är det ofta väsentligt att noggrant hålla sig till ämnet. Därför används begränsningar i fråga om antalet tecken i delar som ger mindre än 10 poäng. Begränsningen gäller svarets maximala längd. Inga poängavdrag görs alltså för ett färre antal tecken, förutsatt att sakinnehållet i svaret är tillräckligt. En betydande överskridning av antalet tecken leder till poängavdrag.

Förnyelsen av läroplanen

Studentexamensnämnden har beslutat att studentexamensprovet hösten 2017 ända fram till examenstillfället 2020 kan avläggas enligt grunderna för två olika läroplaner, alltså enligt grunderna för läroplanen för 2003 och läroplanen för 2015. Förnyelsen av grunderna för läroplanen för gymnasiet 2015 var huvudsakligen en uppdatering. Även om en ny kurs i livsåskådningskunskap lades till och det gjordes vissa ändringar i kursstrukturen, har helheten i fråga om målen för och innehållet i livsåskådningskunskapen inte förändrats på något avgörande sätt. Sektionen för livsåskådningskunskap har strävat efter att sammanställa frågorna så att alla frågor kan besvaras med utgångspunkt i grunderna för vilken som helst av läroplanerna. Om detta inte förverkligas, har en version av uppgiften eller en del av uppgiften upprättats i enlighet med grunderna för båda läroplanerna.

De flesta uppgifterna i proven i livsåskådningskunskap kommer också i fortsättningen att i första hand gälla en viss kurs. Inom livsåskådningskunskapen är det dock mycket vanligt att temat för uppgiften ingår i många olika kurser, och i synnerhet i de mer omfattande uppgifterna som ger 30 poäng är detta snarare regel än undantag. Sektionen försöker ändå upprätthålla något slags balans mellan de primära kurserna där temana för uppgifterna ingår.

I kursnumreringen följs grunderna för gymnasiet läroplan 2015 och i fråga om uppgifter som ger 20 poäng sammanställs uppgifterna 1–6 utgående från kurserna 1–6. I praktiken gäller ändringarna i jämförelse med grunderna för gymnasiet läroplan 2003 den nya kurs 6 samt att kurserna 1 och 2 byter plats. För uppgift 6 i den nya kursen görs en alternativ uppgift som följer grunderna för läroplanen 2003, om uppgiften inte omfattas av någon kurs i grunderna för läroplanen 2003. I fråga om uppgifterna 7–9 som ger 30 poäng försöker man i två av uppgifterna ta hänsyn till någon av de nya obligatoriska kurserna 1–2. Uppgiften som ersätter uppgiften för kurs 6 eller den tredje mer krävande uppgiften är någondera åtminstone delvis inriktad på den tredje obligatoriska kursen i grunderna för läroplanen 2003, en kurs som också är den tredje kursen i grunderna för läroplanen 2015, men valbar.

Bedömning

Eftersom provet i livsåskådningskunskap mäter examinandernas eget åskådningsbaserade tänkande, kan svaren gå i många riktningar i nästan alla uppgifter. På grund av karaktären hos uppgifterna i livsåskådningskunskap är faktorer som mäter svarets mognad särskilt viktiga. Studentexamensnämnden har utfärdat anvisningar om tecken på mognad i föreskrifterna för proven i realämnena i digital form (https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/tiedostot/reaaliaineiden_digitaalisten_kokeiden_maara_ykset_2017_sv.pdf). Det är bra att beakta att det i föreskrifterna fastställs att redovisning av oväsentliga fakta minskar presentationens värde.

Det åskådningsbaserade tänkandet som bedöms i studentexamensprovet presenteras språkligt. Därför ska man i synnerhet i bedömningen av essäsvår även fästa vikt vid hur tänkandet presenteras på flera nivåer, från textens skriftliga genomslagskraft till styckeindelningen. Det är dock inte fråga om en modersmåsuppgift och en god skriftlig presentation är ett kännetecken på ett bra svar i livsåskådningskunskap endast i den grad svaret uttrycker ett gott åskådningsbaserat tänkande. Detta innebär att svaret ska ha flera olika egenskaper. De viktigaste är att svaret är träffsäkert, enhetligt och övertygande.

Svarets träffsäkerhet, dvs. dess relevans, och anknytning till ämnet är kärnan i ett bra svar. Goda kunskaper och förståelse samt träffande argumentation producerar inte ens ett godtagbart svar, om dessa faktorer inte har någon anknytning till uppgiften. Därför är träffsäkerheten den viktigaste av de dimensioner som beskrivs nedan. Tydlighet är ett av kännetecknen för ett träffsäkert svar.

Svarets enhetlighet har att göra med svarets struktur. När det gäller livsåskådningskunskap har man vant sig vid att bedöma strukturen med hjälp av den s.k. SOLO-modellen (Structure of the Observed Learning Outcome). Modellens roll i poängsättningen av provsvaren i livsåskådningskunskap har preciserats genom att bedöma svarets enhetlighet med stöd av modellen och införa träffsäkerhet och övertygande karaktär som bedömningskriterier vid sidan av enhetligheten. Examinandens förmåga att strukturera problem och lösningar begreppsmässigt samt förmågan att identifiera och utvärdera motiveringar framträder i form av ett konsekvent och mångfacetterat svar.

Ett övertygande svar innebär när det gäller livsåskådningskunskap konsekvent behandling av mångsidiga och åskådningsmässigt väsentliga utgångspunkter och synvinklar. Svaret har en tillräckligt omfattande faktagrund och är aktuellt om uppgiften kräver det. Faktapåståenden, motiverade ställningstaganden och rena åsikter åtskiljs tydligt från varandra och det finns ett klart samband mellan de framförda påståendena och motiveringarna. Träffande exempel gör svaret övertygande.

Ett gott åskådningsbaserat tänkande framträder i kunskapen om och användningen av begrepp och teorier samt i behärskandet av fenomenfältet. Dessutom har svarets träffsäkerhet, enhetlighet och övertygande karaktär en inverkan. På samma sätt som för den teoretiska kunskapen är det nästan undantagslöst så att även de andra dimensionerna av bedömningen i livsåskådningskunskap delvis överlappar varandra när svaret uppfyller minimikraven för relevans, dvs. överensstämmer med anvisningarna för uppgiften. Ett svar kan vara bra i kunskapsmässigt avseende, men presentationen av tänkandet kan vara svag, eller tvärtom. Dimensionerna är emellertid inte helt oberoende av varandra, eftersom presentationssättet, användningen av begrepp och behärskandet av fenomenfältet hänger samman.

Den vidstående tabellen kan vara till hjälp i bedömningen av studentexamenssvar i livsåskådningskunskap i fråga om svarens träffsäkerhet, enhetlighet och övertygande karaktär.

Bedömnings- dimension	/Poängtal 0	25 %	50 %	75 %	100 %
--------------------------	----------------	------	------	------	-------

Träffsäkerhet	Svaret överensstämmer inte alls med uppgiften; uppgiften har missförstått på ett avgörande sätt.	Svaret har delvis anknytning till frågans ämnesområde, men är otydligt, förvirrande eller utanför ämnet.	Uppgiften besvaras på vederbörligt sätt.	Svaret visar klart att examinandan har förstått anvisningarna för uppgiften och avgränsningen av uppgiftsområdet. I svaret behandlas det mest väsentliga.	Av svaret framgår en utmärkt förståelse av anvisningarna för uppgiften och avgränsningen av uppgiftsområdet. I svaret behandlas på ett heltäckande sätt de nödvändigaste aspekterna och inget annat.
Enhetlighet (SOLO)	Svaret är oenhetligt och luddigt.	Svaret innehåller en aspekt som har tydlig anknytning till ämnet. Elementen i svaret är dock i övrigt slumpartade eller luddiga.	Svaret innehåller flera aspekter med anknytning till ämnet, men examinandan har inte lyckats sammanfoga dem till en helhet. Svaret liknar ofta en förteckning.	Synvinklar som ingår i anvisningarna för uppgiften har sammanfogats på ett ändamålsenligt och mångsidigt sätt. Resultatet är en koherent helhet som svarar på frågan.	I svaret har relevanta materialelement med anknytning till anvisningarna för uppgiften ställts i relation till varandra. Begreppen och motiveringarna bildar en konsekvent helhet som svarar på frågorna i uppgiften och vid behov även beaktar alternativa sätt att närma sig ämnet.
Övertygande karaktär	Svaret innehåller inga motiveringar eller så har motiveringarna inget samband med de framförda påståendena.	Motiveringarna som framförs i svaret har viss anknytning till påståendena, men sambandet förblir oklart.	Svaret har motiverats så att utgångspunkterna är förnuftiga och det finns ett tydligt samband mellan motiveringarna och slutsatserna.	I svaret granskas flera relevanta motiveringar, de har problematiserats och specificerats på ett förnuftigt sätt och argumenten är uppbyggda på rätt sätt.	De relevanta motiveringarna har problematiserats och specificerats träffsäkert. Motiveringarna visar att examinandan tänker på ett originellt och insiktsfullt sätt eller har djupgående kunskap om traditioner.

Med samarbetshälsningar
Sektionen för livsåskådningskunskap

Mer information:

Digitaliseringen av studentexamensprovet: <https://digabi.fi/>

Abitti-systemet: <http://www.abitti.fi/>

Föreskrifter och anvisningar: <https://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/foereskrifter>

Exempeluppgifter i livsåskådningskunskap:

<https://digabi.fi/exempeluppgifter/livsaskadningskunskap/>

Pappersproven i livsåskådningskunskap och de elektroniska proven i filosofi hittas i YLE:s

Abitreenit (<https://yle.fi/aihe/abitreenit#section-186245>) och på svenska i Abimix

(<https://svenska.yle.fi/abimix>)